

РЕЦЕНЗИЯ

Относно дисертационния труд на д-р **Анна Майзел** на тема „Конкурентоспособност на малките и средните предприятия в контекста на интернационализацията на полската икономика» („Competitiveness of Small and Medium - Sized Enterprises in the Context of Internationalization of the Polish Economy“) за придобиване на научната степен „доктор на науките“ във ВСУ „Черноризец Храбър“ по професионално направление 3.8. Икономика, докторска програма „Световно стопанство и МИО“

От проф. д-р **Искра Богданова Христова-Балканска** от Институт за икономически изследвания при БАН (ИИИ БАН).
Член на Научното жури на д-р Анна Майзел със Заповед на Ректора на ВСУ „Черноризец Храбър” № 969 от 19.09.2019 и съгласно член 4 алинея 2 от ЗРАС на РБългария и член 2 от Наредба №12.

1. Актуалност и значимост на разработеният в дисертационния труд проблем

1.1. *Кратки биографични данни:*

Авторката на дисертационния труд Анна Майзел е доктор на икономически науки със специалност «Икономика на предприятията». Тя е ръководител на Института по Мениджмънт към Организацията на Факултета по икономика на Академията Jakub от Paradyż в Гожов Велкополски (Полша).

1.2. *Обща характеристика на научната и научно-приложната продукция на кандидата.*

Дисертационният труд се състои от 267 страници, които включват въведение, четири глави, заключение, библиографска справка и списък на съкращенията, на таблиците и на графиките. Основният текст съдържа 45 таблици, 73 рисунки. Библиографията съдържа 259 заглавия на полски и английски език. Ползвани са международни статистически източници от Евростат, УНКТАД, както и официални източници на полски институции,

които изследват реалния сектор на полската икономика и по-конкретно малките и средните предприятия (МСП) в Полша.

В дисертационния труд се изследват ефектите на общественоекономическите промени в Полша като отварянето на икономиката и интегрирането ѝ към международните пазари върху развитието на реалния сектор. В процеса на изясняването на тези значителни изменения в полската икономика, вниманието на Авторът се съсредоточава върху конкурентоспособността на предприятията, върху анализа на факторите, които допринасят за нейното подобряване, както и върху силата на въздействие на тези фактори. По специално, акцентът пада върху конкурентоспособността на МСП и кои са основните стимули, които въздействат положително за развитието на тези предприятия. Известен е фактът, че основната структура на социално икономическия модел на ЕС, както и направлението в което се развива индустриалната политика на Европейската Комисия (ЕК) е именно разширяването на възможностите на МСП като основни участници и поддоставчици на стоки и услуги на международния пазар. Ето защо, анализът относно създаването, стимулирането на дейността, регулирането и развитието на МСП е особено актуален и от значение за страните от Централна и Източна Европа (СЦИЕ), Известен е фактът, че в годините след присъединяването към ЕС, държавите членки, които технологично обновяват и диверсифицират производството с навлизането на МСП бележат успехи в процеса на икономическото догонване на развитите икономики в ЕС. Подобряването на управлението, организацията и диверсификацията на производството е необходима основа за подобряване на конкурентоспособността на предприятията. Обосновано това е и основната цел на дисертационния труд, а именно оценяването на факторите, които допринасят за повишаване на конкурентоспособността на полските предприятия.

В съответните четири глави се анализират особеностите на функциониране на полските предприятия в условия на глобализация, което ги сблъсква със съриозни предизвикателства и усилия, насочени към преодоляване на високата конкуренция на международния пазар на стоки и услуги. Изтъкват се преимуществата и пречките с които трябва да се справят МСП, като решаващо значение за тяхната устойчивост и конкурентно предимство е снабдеността на тези предприятия с необходимите ресурси за производство и с финансово обезпечение. Подчертава се, че МСП следва да се съобразяват с несигурната икономическа и търговска среда и да се стремят да извличат конкурентни предимства дори и в по-кратки периоди. Несигурността в международната икономика изисква от компанията да разполага с обоснована стратегия за развитие и да прилага дългосрочна политика, Разкриването на еволюцията, дейността и преимуществата на МСП, като гъвкави производствени и търговски организации, които могат лесно да се приспособяват към високо избирателната външноикономическа среда и да устояват на конкуренцията на външните производители прави научноизследователското изследване особено важно не само за полската икономика, а също и за другите икономики от Централна и Източна Европа, между които и за България.

Обект на анализ в първа глава са значителните икономически и политически промени, които са в основата на развитие на МСП в годините на преход към пазарна икономика и понастоящем. Посочени са основните фактори, които допринасят за разгръщането на МСП като отвореността на икономиката, зависимостта на полското национално стопанство от външноикономически фактори, както и макроикономическото състояние на Полша. В този контекст се прави подробна класификация на компаниите, като се изтъкват количествените и качествените критерии по които те се отличават една от друга.

Посочва се генезиса и видовете МСП в полската икономика, като се дава подробна статистика относно колко от МСП са активни, колко от тях са стартиращи компании, в коя област на икономиката се развива тяхната дейност, кои са основните предприемачи и какъв е дела на производството на МСП в БВП и добавената стойност. Разяснява се важен макроикономически проблем, а именно до каква степен МСП допринасят за намаляване на безработицата в Полша и за подобряване на икономическата активност. Анализира се финансовото състояние на предприятията на различни етапи на развитие на компанията – от нейното стартиране до достигането на известна устойчивост. В Полша се прилагат различни външни форми на финансиране като кредити, лизинг, рисков капитал, разширение на акционерния капитал. Диверсифицираните начини на финансиране на предприятията показват, че още в началото на социално икономическите изменения в Полша там се развива диверсифициран пазар на банково-финансови услуги и инструменти. Вероятно развитието на капиталовия пазар също разширява възможностите на финансиране на МСП. Изтъква се, че въпреки диверсифицирането на начините на финансиране, МСП разполагат, като правило, с ограничени финансови ресурси, което не им позволява да привличат най-добрите и високо специализирани кадри.

Въз основа на анализа на основните макроикономически фактори, на външната търгови и на инвестициите, които формират икономическата среда в Полша проличава, че в периода 1989-2003 структурата на МСП в Полша е до голяма степен съставена от национални фирми, които осигуряват и по-висока заетост. В периода 1990-2016 полската икономика се развива с положителни темпове, които остават сравнително стабилни и по време на глобалната финансова и икономическа криза (2008-2010 г.) Това позволява Полша успешно да се интегрира на международния пазар,

като се разширяват предприемаческите дейности на МСП, в унисон със стратегията „Европа 2020“ на ЕС.

Втора глава е посветена на теорията и на същността на конкурентоспособността в съвременната икономическа наука. Изяснява се, че в зависимост от измененията в капиталистическия начин и управление на производството, икономическата теория обяснява същността на конкуренцията и проявлението ѝ. Представен е обширен обзор на икономическите школи в различни исторически периоди и как всяка една от тях е анализирала конкурентоспособността на труда. Подробно се изясняват видовете конкурентоспособност на фирмата, като следва да проличава по-отчетливо кои са основните конкурентни предимства на полските МСП. Подкрепям твърдението и доказателството в анализа, че оценяването на конкурентоспособността на предприятието чрез видовете разходи на фирмата и чрез снабденост с ресурси най-точно отговаря на съвременните концепции за конкурентоспособност на фирмата.

Обект на анализ в трета глава са практическите начини на измерване на конкурентоспособността на предприятието, като се разяснява връзката между наличните ресурси, управлението и заетостта на МСП. Подчертава се, че в зависимост от профила и структурата на фирмата от особено значение остава квалификацията на работната сила и капиталовата обезпеченост. Във връзка с това в разработката се отделя внимание на квалификацията и образованието на работната сила, като важен компонент на подобряването на конкурентоспособността на фирмата, както и не на последно място, възможностите и начините на внедряване на нови технологични процеси и иновативни форми на управление в предприятието.

Подчертава се, че навлизането на новите информационни технологични системи на управление са основно изискване, което определя понастоящем и в бъдеще конкурентоспособността на фирмата.

Създаването на организационни научно-изследователски центрове, т.нар „полюси на икономическия растеж“ под формата на действащи клъстери, научно-технологични паркове, изследователски центрове са необходимо условие за подобряване на конкурентоспособността. В това отношение, държавната политика, също трябва да оказва подкрепа чрез създаване на иновативни обучаващи предприемачески центрове и да съдейства за финансирането на иновативните дейности на фирмите.

Глава четвърта е основен акцент на дисертационния труд, защото в нея се синтезират оценки на теоретичните и емпиричните тези на Автора. Верификацията на предложените тези се основава на проведено анкетно проучване, като определено внимание се отделя на вътрешните форми на управление и производство на МСП, както и на контактите с външните поддоставчици. Тази ценна информация се ползва за съставянето на списък от практически указания за предприемачите и бизнеса относно конкурентоспособността. Прави впечатление, че в Полша, се правят опити на сътрудничество между научните среди и бизнеса, като там вероятно е в ход конкретното реализиране на научно-практически проекти, подпомагачи частния бизнес и конкретно МСП. Връзката между науката и практиката, с някои изключения, е все още пожелание за българската наука в процеса на утвърждаването на нови източници на финансиране на науката. Потвърждава се основната теза на Автора, че доброто управление на МСП е функция на прилагането на иновативни методи на производство, основани на съвременни технологии.

2. Оценка на резултатите и научния принос на кандидата

1. В дисертационния труд се анализират важни проблеми, които далеч надхвърлят въпроса за подобряването на конкурентоспособността на МСП. Наред с особеностите на развитие на предприятията, в дисертационния труд се анализира подробно макроикономическата среда в

Полша през последните 30 години на основата на богат теоретичен и емпиричен материал.

2. Проследяват се особеностите на интегрирането на полската икономика в международния пазар на стоки и услуги, както и към европейските икономически структури. Изяснени са допълнителни фактори от икономическо и управленско естество, които въздействат върху конкурентоспособността на МСП. Емпиричните и статистическите данни са представени ясно чрез таблици и графичен материал.

3. Проведеното анкетно проучване сред МСП показва тяхната еволюция и е определено много полезно за определянето на факторите, които съдействат за подобряване на конкурентоспособността на предприятията. Прави впечатление, че полските МСП оперират главно на национално и регионално равнище и че по-голямата част от управителите на фирмите са хора в активна възраст. Това е показател, че МСП натрупват опит и знания и при наличието на устойчиво управление, ресурси и финансово обезпечение, тези фирми могат да са конкурентоспособни на международния пазар на стоки и услуги. Акцентът се поставя върху недостига на финансови източници, въпреки диверсифицирането на банково-финансовите услуги, което се явява един от главните проблеми за полските предприемачи, а и за тези от ЦИЕ.

4. Структурата на дисертационния труд е логично обоснована като тя представя първо особеностите на икономическата среда и след това се анализират конкретните проявления на дейността на полските предприятия, в частност на МСП и предизвикателствата, които стоят пред тях в хода на тяхното развитие.

5. В дисертационния труд е включен модел, представящ елементите, които въздействат върху равнището на конкурентоспособност като цяло. В статистическия модел конкурентоспособността се анализира в развитие и той се основава на корелацията между вътрешни и външни

икономически фактори. Правилно се подчертава, че иконометричният модел, макар и съдействащ за идентифициране на съответното състояние на предприятието, не може да служи като обобщение за всички казуси и особености на МСП, опериращи в разнообразни дейности на икономиката.

6. Авторефератът отразява правдиво основните цели, предмет и обект на изследването, използваната методология. Основните тези на Автора също са добре представени, като заключенията на края на всяка глава дават синтезирана оценка на изследвания научен проблем в съответната част на дисертационния труд. Положителен е фактът, че автореферата е преведен на български, а дисертационния труд е представен на английски език, което улеснява оценката на дисертационния труд.

3. Препоръки и въпроси

1. В първа глава количествените и качествените фактори са представени твърде широко и в някаква степен те не обслужват напълно основната цел на дисертационния труд, а именно какви по-конкретни мерки трябва да се положат за да се повиши конкурентоспособността на МСП.

2. Въпреки, че въпросът за финансирането на МСП е споменат в дисертационния труд, твърде малко е казано за това как на практика се финансират МСП в Полша?

3. Във връзка с това задавам към Автора въпрос:

- Как се финансират МСП в Полша и в кои сектори на икономиката понастоящем те имат най-добри перспективи за развитие?

4. Заключение

Отправените препоръки и въпрос с нищо не накърняват убедеността ми, че резултатите показани от кандидата са научно и научно практически достоверни. Основните тези, залегнали в разработките, са оригинални и отразяват обективно реалното състояние и перспективи на развитие на

полските МСП в условията на глобализация. Изследването се основава на проучвания на широк кръг икономическа литература, на фирмена статистика, на данни на националната статистика и на международни икономически институции. Потвърждавам, че дисертационния труд на тема „Конкурентоспособност на малките и средните предприятия в контекста на интернационализацията на полската икономика», разработен от д-р Анна Майзел е съвместно проведено научно изследване.

Препоръчвам на Уважаемото научно жури при ВСУ „Черноризец Храбър“ да присъди научната степен „доктор на науките“ на д-р Анна Майзел по специалност 3.8. Икономика докторска програма „Световно стопанство и МИО“.

Дата 6.10. 2019 г.

РЕЦЕНЗЕНТ:

/Проф. д-р Искра Христова-Балканска/